

Cesar Mavricij in Slovéní.

Cesar Mavricij je 590 let po Kristu z vojsko šel na Obre, kateri so bili sebi na pomoč vzdignili vse nekerščene séverske narode. Vojaki cesarja Mavricija štiri dni hodá od mesta Herakleje srečajo tri človeke velicega telesa, čudno oblečene. Ti možje niso imeli niti šlema (čelade), niti meča ali kacega orožja, a vsak je nesel cévnico (citre). Cesar jih vpraša, „od kod so, kaj delajo ter čemú gredó v cesarstvo?“ Odgovoré mu slovénski: „možje Slovéní smo iz daljne zemlje na obálah vzhodnega morja, kjer živé zadnji ljudje našega naroda. Oberski han (poglar) je k našim županom odpravil poslanke in darove, da bi mu ljudj na vojsko dali. Župani so darove prijeli, a vojske mu niso poslali; kajti daleč je naša zemlja in potje so neugodni. Mi smo hodili petnajst mesecev, da smo hanu prinesli besede slovenskih županov. Han razgnjéjavši se reče zapreti nas k jetníkom, kakor nij po zakonu. A pripovedovali so nam, kolikšna je oblast in kakovo blagodušje rimskih ljudj; zato smo pobegnili, da bi šli v Tracijo zemljo. Te cévnice so nam jedíno orožje, katero uméjemo, ne misleč o bojih in vojnah.“ — Mavricij je Slovéne prijaznjívo prijel in čúdil se kreposti njih teles ter je poslal v mesto Herakléjo.

Klobučárstvo.

Glava je starejšína vsega telesa, zato je treba, da jo najbolj pazimo, ako nam je do zdravja. Obtorej nosimo klobuke ali skriljáke; a mnogo jih je, ki ne vedó, kako se klobuci delajo. Če klobuk dobro pogledamo, opázimo takój, da je ob samej živalskej dlaki, katera je raznoverstno uravnana ter v celoto sestavljena. Ta v celoto stepena dlaka se imenuje polst ali klobučína. Polst so ljudje starih časov rabili v obleko in klobuke; pozneje, ko so začeli sukno tkati, jemali so polst samo v klobuke, a v novejšem času rabi tudi v razno zimsko obutelj. V začetku so bili klobuci tacega lica, kakoršnega je bila dlaka; a pozneje so je šarili (barvali) tako, kakor je zahtevalo rokodelstvo tistih ljudj, katerim so bili odmenjeni. Lovci n. pr. so nosili zelene, pekárji in mlinarji višnjave klobuke itd. Stoperv s početkom 16. veka so jeli nositi černe klobuke. V tem veku so klobuke od bobrove dlake imeli samo cesarji in kralji. A zdaj se uže klobuci sploh delajo o bobrovej dlaki. Zeló so lepi, a tudi zeló dragi, zaradi česar bobrovo dlako navadno mešajo z drugo, da zatorej nij klobukov ob samej bobrovej dlaki. Klobuci se delajo tudi ob velblodovej dlaki, ovčjej volni, zajčjej dlaki itd. Najprostejša polst je od kravje in telečje dlake.

V novejšem času so klobučarji polst začeli tako pripravljati, da je notranje lice na klobuku od slabejše a vnanje od boljše dlake. Stoperv pred 30 leti so izmislili klobuke, ki se ne premočijo. Zdaj je delajo tudi uže ob svili in drugih rastlinskih snovéh.

Klobučarji dlako, dokler je še na koži, namočijo v nekej ostrej (jedkej) tekočini, denó po dve koži drugo k drugej, da se nekaj dnij strojijo, potem je posušé ter dlako s posebnim nožem obrijejo.

Stoperv zdaj se klobučarjem začne vážno delo, namreč dlako ali volno plastíti: odmerivši na vési (vagi), kolikor je treba dlake ali volne, razdelí jo klobučár potlej na majhene kupčke, vzame jeden kupček ter dene ga na klobučarsko tvorílo (model), nad katerim visi pahálo, podobno goselskemu loku. Z njim

razbija dlako ali volno, dokler se vsa ne razperši, k višku ne vzdigne ter potlej zopet doli na široko ne pada. Od vsacega kupčka te verste je po jedna plast. Dve taki plasti klobučine potrebuje klobuk.

Potem se plasti namočijo z vodo, omotajo s kerpami ter valjajo, dokler se ne upolsté, rekše prestoré v polst ali klobučino. Posled tega se dene polst na lesena tvorila ter nateza s podvijačem in valom, dokler klobuk ne dobode prave podobe. Nazadnje klobuke ogladijo, obrežejo in obšijejo.

Nova meterska mera in vaga.

(Piše Ivan Tomšič.)

Ako vzamete prvi list letošnjega „Vertca“ v roke, našli bode, da smo si metersko mero po njenej rabi razdelili v štiri oddelke, ter da mi ostaje še samo utežna mera, o katerej je treba, da vam nekoliko povem. Poslušajte tedaj pazno, prepričali se bode, da tudi tukaj nij nič novega, nego samo imé je drugačno.

Utežne mere so osnovane na podlagi telesnih mer.

Znano vam je, da nam utežna mera pové, koliko centov, funtov, lotov itd. tehta katera koli stvar, zató bode, da mora jednôta pri novej utežnej meri tudi teža kake reči biti, in sicer take reči, katera se ne izpreminja, ter si jo zmiróm jednako napraviti moremo.

Jednôta otle ali posodne mere je, kakor ste to uže slišali v predzadnjem listu „Vertca“, liter t. j. otel kubik, katerega vsak rob je 1 decimeter dolg. Ta kubični decimeter daje tudi jednôto utežnej meri. Francozi so namreč liter vode napolnili s čisto (destilovano) vodo za toplote 4 stopinj Celsijevega toplomera ter jo v zrakapraznem prostoru natančno izvagali. Po tej teži so potlej dalje izračunili težo kubičnega centimetra ali milimetra ter so to novo težo imenovali „**gram**“, ki je jednôta novih utežnih mer ter se zaznamená z začetno čerko „**g**“ Gram je blizu $\frac{1}{20}$ lota.

Po gramu so dalje napravili druge mere in vage, a to vse po desetinskej delitvi in množitvi, kakor vam je to od metra znano.

Jednôta utežne mere je tedaj: gram, ki ga za večje teže pomnožujemo, a za manjše delimo, vse po desetinskej množitvi in delitvi. Po tem takem imamo sledeči pregled:

Mirija-	}	gram	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10-000	gramov,	
Kilo-			.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1000	"
Hekto-			.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	100	"
Deka-			.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10	"
deci-	}		.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	$\frac{1}{10}$	grama,	
centi-			.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	$\frac{1}{100}$	"	
mili-			.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	$\frac{1}{1000}$	"	

Kot nove postavne utežne mere bomo vprihodnje imeli: Kilogram (Kg) = 1000 gramov in Dekagram (Dg) = $\frac{1}{100}$ Kg. Nadalje gram (g) = $\frac{1}{1000}$ Kg, decigram (dg) = $\frac{1}{10000}$ Kg, centigram (cg) = $\frac{1}{100000}$ Kg, miligram (mg) = $\frac{1}{1000000}$ Kg. — 100 Kilogramov imenovali bodemo meterski cent.